СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 170. Джерзи Сіти, Н. Дж., субота, 24. липня, 1926. VOL. XXXIV. No. 170. Jersey City, N. J., Saturday, July 24. 1926. THREE CENTS

СТРАЙК НА ПІДЗЕМНІЙ ЗЕЛІЗНИЦІ НЮ ЙОРКУ ПОКІНЧИВСЯ ПРОГРАНОЮ ЮНІЇ

НЮ ЙОРК, 22. липня. — На зборах страйкуючих робітників підземної зелізниці Інтерборо, які відбулися в Мангетен Касино, провідники страйку признали, що страйк не вдався, та порадили страйкарам вертати до праці. Збори приняли відповідну резолюцію ,даючи кождому страйкареви право старатися назад о роботу. Думають вони вертати до праці завтра рано. Вертає їх коло 300.

Один з провідників страйку винував за упадок страйку нюйорського мейора Вокера, котрий нібито згодився посередничити в страйку, але сього посередництва як слід не повів.

ВІДВЕРНУЛИ ВЕЛИКИЙ КРАВЕЦЬКИЙ СТРАЙК.

НЮ ЙОРК, 22. липня. — Заповідженого великого кравецького страйку не буде, бо фабриканти мужеського убрання підписали нині з кравецькою юнією контракт на 2 роки. Фабриканти згодилися піднести робітничу заплату та згодилися взяти на себе відвічальність за всю роботу в шапах.

НОВІ ЗАХОДИ ДО ПОЛАГОДЖЕННЯ ТКАЛЬНЯНОГО СТРАЙКУ.

ВАШИНҐТОН, 22. липня. — В канцелярії сенатора Бори зявився нині комітет приватних горожан міста Пасейку, яке терпить від страйку ткальняних робітників, що треває вже близько пів року та шкодить промислови й торговлі цілої околиці, та просив його взяти на себе посередництво в страйку. Комітет обіцяв, що як Бора згодиться на таке посередництво, а йому буде не наруку провід Вайсборда, котрому закидують комунізм, то комітет постарається, що Вайсборд уступить зі страйкового комітету.

ОБЖАЛОВУЮТЬ ЧЛЕНА СТРАЙКОВОГО КОМІТЕТУ ЗА НАПАД.

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 22. липня. — Один форман ткальняної фабрики Ботані Милз пізвав у суд Ґустава Діка, секретаря й скарбника страйкового комітету, який мав прийти до фабрики, назвати сього формана скебом та навіть чинно зневажити. Діка арештовано й випущено за кавцією 1.000 долярів.

НОВА ОРҐАНІЗАЦІЯ КАНЦЕЛЯРИЙНИХ РОБІТНИКІВ.

НЮ ЙОРК, 22. липня. — Канцелярійні урядники, що працюють по ріжних інжинерських міських бюрах, постановили нині зорґанізуватися в юнію та постаратися о признанне її в Американській Федерації Праці.

ЧУТКИ ПРО ЗОЛОТІ БОЖКИ В МЕКСИКУ.

МЕКСИКО, 22. липня. — Мексиканська ґазета „Ель Універсаль" помістила заяву одного старого Індіянина з південного Мексика, котрий каже, що бачив там в укритій печері золоті статуї давних богів мексиканських Індіян. Статуї мають бути зроблені зі щирого золота.

Мексиканський уряд постановив розслідити сі поголоски та рішається вислати туди спеціяльну комісію.

10 ТРУПІВ ЧЕРЕЗ ПЕРЕВЕРНЕННЄ „БОСА".

НЮ ЙОРК, 22. липня. — Недалеко від місцевости Спаркил, в повіті Раклендс, в стейті Ню Йорку, поховзнувся на политій дощем дорозі великий омнібус („бос") та скотився зі шкарпу дороги в долину. Віз закотився під будинок, що стоїть у долині, і тут задержався, привалюючи під собою всіх своїх пасажирів. Підчас випадку згинуло 10 людий, а 39 других віднесло тяжкі покалічення.

МОРСЬКИЙ БЕРІГ СЕРЕД МІСТА.

НЮ ЙОРК, 22. липня. — Один полісмен, сповняючий службу на сході Ню Йорку, завважав на вулиці богато дітий, одітих у мокре купальне одіння. Він став допитуватися дітий, де вони купалися. Діти росповіли йому, що на „бічу Кипермена". Хто такий Кипермен, та де його „біч"? — питав далі полісмен, і довідався цікаву історію. Кипермен се собі властитель крамниці „блаватних" товарів, який, щоби приспішити троха продаж купелевих строїв, став коло своєї крамниці кричати до проходячих дітий: Купуйте собі купелевий стрій, та йдіть купатися на „Бічу Кипермена". Він отворив гідрант водного проводу на вулиці, пустив воду і в сей спосіб зробив собі „біч Кипермена".

Полісмен заарештував зараз властителя „бічу Кипермена" та завів його на поліцію, де суддя казав йому заплатити 5 долярів за отворенне міського водопроводу без дозволу.

ВИЛОМ З ВЯЗНИЦІ.

ГАНТСВИЛ, Тексас, 22. липня. — Двох людий напало на місцеву фарму для вязників, вбило вистрілами з рушниць сторожа та випустило 6 вязників, що тоді находилися на фармі. Опісля всі 8 втекли на автомобілях. Поліція й військо шукають за ними. Поведінка визвільників вказує, що вони добре знали росклад будинків на фармі; поліція догадується, що се були люди, які самі колись жили на тій фармі.

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE. P. O. Box 411. Philadelphia, Pa.

ЖЕРТВИ СПЕКИ.

НЮ ЙОРК, 22. липня. — Нинішна спека, яка в богато місцях східної части Злучених Держав досягнула сотки степенів Фарангайта, коштувала тут життя 10 людий, які погибли від сонішного удару.

Як звичайно в спеку, богато людий, не вміючих пливати, пустилося купати на глубокі води. Нині потонуло в тій околиці 9 людий.

МИРОЛЮБИВІ ПОЛЯЧКИ...

ВАРШАВА, 21. липня. — Польський міністер заграничних справ Залескі видав публичну заяву про мировий настрій польського уряду й держави. Упевняє він світ, що Поляки не хочуть так нічого, як мира...

Лишень супроти одних Литовців Залескі заявляє, що з ними Поляки щось не в ладі, але він „має надію", що вони скоро „пізнають свою похибку та змінять свої відносини до Польщі". Він сподіється, що сі відносини скоро будуть „нормальні". Що він розуміє під нормальностю, сього він не заявив.

ЯКІЖ ВИ РУССКІ?

В Золочеві відбувся зїзд голосонародовців. Є це вимираюча „русская" партія, на якої чолі стоять самі старенькі, передпотопні мамути. На зїзд запросили вони самих „найсвідоміщих" і найбільше довірених. Реферат про велику „русскую" ідею виголосив один з молодших мамутів, господин М. По рефераті розпочалася дискусія. Один з запрошених „найсвідоміщих" і „найдовіреннійщих" делеґатів, забираючи голос, спитав: „Скажіть мені, господинове, про яку то русскую ідею ви говорите: чи про ту стару царську, яка вже з царем похоронена, — чи про нинішню? Бо першої вже не воскресите". На таке просте „діктум" референт господин М. не знав що відповісти і вийшов з салі на папіроску...

ЧЕРГОВА ЕКСПЛЬОЗІЯ В ПОЛЬЩІ.

В фабриці муніції Заґожджон під Радомем експльодував 25. травня збірник стрільного бездимного пороху, що спричинило смерть кільканацяти осіб. Між иншими погиб майор французької місії Муро, французький підстаршина Ейне, капітан Вальчаньскі та инші.

ПРИ ПОЛЬСЬКІМ ВІЙСКУ БЮТЬ.

Польські часописи повідомляють, що в касарнях львівського 6-го дивізіону самоходів один офіцер двократно побив невинного жовніра, який не міг робити муштри задля ослаблення.

НІМЕЦЬКА ТЕХНІКА.

В Німеччині побудовано на замовлення Японії великанський літак. Кадовб літака разом з крилами широкий на 70 метрів. Літак має 12 моторів, які мають силу 5400 коней. Обєм цього воздушного дреднавта величезний. Окрім иншого вантажу може він взяти на свій поклад 100 подорожних. Літак є збудований так, що з пасажирського може бути легко перемінений на воєнний. Це мабуть для Японії найважніще.

40.000 ВЯЗНІВ ЗАГРОЖУЄ ГОЛОДОВА СМЕРТЬ.

З Пекіну (столиці Китаю) повідомляють, що 40.000 тамтешнім арештантам загрожує голодова смерть тому, що гроші, призначені на ту ціль, пропали в кишені одного з ґенералів.

СКАРБИ МОРСЬКОГО ДНА.

При берегах Австралії знайдено на дні моря богаті поклади вугля. Анґлійці стали вже цей вугіль добувати. З того можна заключити, що кошти добування є менші від вартости добичі.

ПТИЦІ ПІВНОЧІ.

В країні вічних ледів і морозів, під 77 степенем південної ширини, підбігунові мандрівники побачили птиці, що висиджували яйця на леді. Були це так звані цісарські пінґвіни, які не відлітають з тих морозних країв.

Щоби одначе з яйця виляглося молоде, потрібно тепла, а саме температури крови, а яйце положене на леді, хочби прикрите тілом матері, ніколи не осягне потрібного тепла, тимбільше, що пінґвіни не мають ніякого матеріялу до сплетення гнізд. В тому випадкові природа прийшла їм у поміч. Пінґвіни-самиці мають при задній части тіла спеціяльний фалд, який можуть корчити. Коли самиця найде затишний куток, складає яйця і зараз же їх ловить фалдом. В цей спосіб огрівані яйця нормально розвиваються.

СТРАШНА СМЕРТЬ ВІД БИКА.

В Еспанії любуються дуже боротьбою биків, з якими борються вправлені до цього вмисно люди, називані тореадорами. Такі боротьби биків притягають величезні маси народу. Звичайно проходять вони і кінчаються перемогою тореадорів, але часами трапляються страшні випадки, як оце недавно. Розюшений бик підніс тореадора три рази на рогах і підкинув його у воздух. Нещасливий страшно покалічений з роздертим животом і покаліченими легенями впав вкінці на землю і в страшних муках умер по 40 мінутах. Бика забив другий тореадор.

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПОСІДАННЯ ЗБРУЇ.

В канадійськім сенаті виринув проект зміни кримінального закона в такий спосіб, щоби не вільно було спроваджувати, продавати ані мати ніякої збруї ні амуніції без дозволу від міністра справедливости.

ПУАНКАРЕ НЕ МОЖЕ ЗЛОЖИТИ КАБІНЕТУ ЧЕРЕЗ ОПОЗИЦІЮ РАДИКАЛІВ

ПАРИЖ, 22. липня. — Пуанкаре, бувший президент французької републики, якому президент Думерґ припоручив утворити міністерський кабінет після упадку премієра Еріота, свого кабінету ще не вспів зложити, бо радикальні посли ставлять йому далеко йдучі домагання, жадаючи навіть місця премієра для своєї партії.

Питанне буде вирішене завтра. Припускають, що премієром навіть не стане Пуанкаре, та що він буде мусіти відступити місце Саротови.

НАПАСТИ ОГІРЧЕНИХ ФРАНЦУЗІВ НА АМЕРИКАНСЬКИХ ТУРИСТІВ.

ПАРИЖ, 22. липня. — По вулицях міста йдуть далі демонстрації товпи проти заграничних туристів, головно Американців і Анґлійців. Кілько разів на вулиці появиться омнібус, везучий Американців, товпа прибирає відразу вороже становище; на Американців свищуть, гукають, ба навіть беруться чинно зневажати. Основою сього огірчення є ширенне ґазетами переконання, що чужинецькі туристи, користаючи з упадку французьких гроший, обідають Францію.

ФРАНЦІЯ ПОЧИНАЄ НОВУ ОФЕНЗИВУ НА ДРУЗІВ У СИРІЇ.

БЕЙРУТ, 22. липня. — Довго приготовувані напади на повстанців зі сирійського племени Друзів розпочато нині. Французькі війска посунулися в напрямі оази Ґути. Повстанці втратили 150 вбитих та 286 полонених. Французькі війска взяли в оазі 70 закладників.

НІМЕЦЬКІ ҐАЗЕТИ НЕВДОВОЛЕНІ ПОБІДОЮ ПУАНКАРЕ.

БЕРЛИН, 22. липня. — Німецькі ґазети приняли з великим і некритим невдоволеннем нову побіду Пуанкаре. Добачують вони в сьому політичному маневрі зворот, ворожий до Льокарна.

БЕЛЬҐІЙСЬКИЙ МІНІСТЕР УПЕВНЯЄ АМЕРИКУ ЗА ДОВГИ.

БРУКСЕЛЯ, 22. липня. — Бельґійський премієр уважав за потрібне видати публичну заяву, в котрій упевняє, що бельґійські воєнні довги будуть певно заплачені. Видно в сей спосіб хотів він успокіти американських банкирів.

ІТАЛІЯ РОЗГОЛОШУЄ ТОРГОВЕЛЬНЕ ЛЕТНИЦТВО.

РИМ, 22. липня. — Щоби викликати зацікавленне торговельним летництвом, уряд припоручив військовим летунам брати цивільних людий, які лишень мають до сього бажанне, на злети у воздух. Досі вже літало в сей спосіб до 6,000 осіб.

БЕСАРАБІЯ ПРОТИ РУМУНІЇ.

БУКАРЕШТ, 22. липня. — Конґрес бесарабської частини селянської партії Румунії постановив відкликати своїх послів з румунського парляменту. В сей спосіб партія запротестувала проти трактовання Бесарабії.

На конґресі піднесено клич: Румунія для Румунів.

НІМЦІ ПОКИДАЮТЬ ФРАНЦУЗЬКІ ВІЙСКА В СИРІЇ.

МІНХЕН, Німеччина, 22. липня. — Місцеві ґазети подають, що 26 Німців, які служили в французькій армії проти Сирійців, здезертирувало та втекло зі Сирії. Заманено їх до французької армії, як вони перебували в Франції.

Як відомо, американського летуна Довті, який недавно здезертирував з французької армії, засуджено на 8 літ вязниці.

ПОХОРОНИ ДЗЄРЖИНСЬКОГО.

МОСКВА, 22. липня. — На Червоній Площі відбулися нині врочисті похорони Фелікса Дзержинського. Уряд приготовив для нього похорони, нічим не гірші від похоронів Леніна, однак на них не було видно справдішнього жалю по помершім. Похорони закінчилися маневрами одного полку піхоти, який перед 10,000 видців представив бій.

КЛОПОТИ РОСІЙСЬКОГО КНЯЗЯ.

БЕРЛІН, 22. липня. — В одній з місцевих вязниць находиться російський князь Масальський, арештований за видаванне чеків без банкового покриття. Князь, котрий каже, що в ньому пливе кров Рюриковичів, упевняє, що він віддавби гроші сейчас, якби лишень суд йому дозволив вийти на волю та пограти в якомусь домі гри. Князь саме каже, що він має певний спосіб вигравати при грі рулетою і дуже ірритується на суддю, що сей не хоче його пустити з вязниці пограти собі в рулету.

АМЕРИКАНЦІ ЗАБИРАЮТЬ ВАЖНІ НІМЕЦЬКІ КОПАЛЬНІ.

БЕРЛІН, 22. липня. — Важні копальні цинку фірми фон Ґіше перейшли в руки Американців, які зорґанізували Шлесько-Американську Корпорацію. Головний вплив у сім підприємстві має американський міліонер Гарімен.

ПОЛЬЩА ДАЛІ ПРОТЕСТУЄ.

ВАРШАВА, 22. липня. — Не вдоволяючися вже одним урядовим запереченнєм чуток про стремлінне до війни, польський уряд видав нині ще одно заперечення, в якім упевняє, що він стремить до мира, а не до війни, як йому закидають большевики.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинокє число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬЩА НОВА НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЕВРОПЕЙСЬКОГО МИРА

Поважний американський тижневик Де Ню Репаблик помістив під таким наголовком у своїм послідні́м числі довшу статтю, в якій представляє ті чинники, які роблять з Польщі новий Балкан.

Автор сеї статті, американський кореспондент Емері Дері, представив наперед Польщу як штучний злипок ріжних національностий, з котрих кожда, крім одних Поляків, преться не до Польщі, але на зовні, до якоїсь другої держави.

Та се є не одинока польська політична хороба. Другою недугою є вже самі таки Поляки, які вийшовши з трох ріжних держав, мають ріжні звички й політичні настрої, які не дають Полякам зіллятися в одноцілий державний народ.

З одної сторони стоять пруські Поляки, які вийшовши зі зелізних рук Прусаків, не вміють правити державою, не вміють другим приказувати, але зате вміють слухати других, удержувати порядок і виконувати все з військовою точностю. Пізнавшися з пруським порядком і полюбивши його, вони ненавидять відомий і питомий Полякам непорядок, неточність і недбальство в виконуванню публичних і приватних обовязків.

З другої сторони стоять галицькі Поляки. Бувши любимцями цісарського роду Габсбурґів, вони мали досить нагоди навчитися правити, політикувати, приказувати, інтриґувати. Словом, вони мають богато політичного досвіду й вироблення. Зате вони не мають такої вправи в позаурядових справах, скільки мають пруські Поляки. В господарці вони звісні з „польської господарки", за яку так ненавидять своїх земляків пруські Поляки.

Трета частина Польщі се найбільша частина, і тому вона себе вважає правдивою Польщею. В ній лежить столиця Польщі, місто Варшава, і се дає їм більший вплив, як другим Полякам. Наживших під царським панованнєм, сі „крулевякі" набралися типічних московських хоріб: лінивства, підкупства, дезорганізації. Вони жили великою славою колишньої Польщі, і під впливом сеї слави вони й робили заговори, бунтувалися та вели всякі революційні рухи за привернення давної независимої Польщі.

Ся частина Польщі, ведучи революційні рухи, і здобула собі провід у відбудованій польській державі. Провід упав її в подолок уже завдяки її активній участи в боротьбі за відбудову Польщі. Сей провід і обурює Поляків з Познанщини й Галичини, для яких Поляки з Конґресуфки се авантурничі заговірники. Вони їх посуджують о московську душу, і згірдно називають Москалями. Галицькі Поляки радіби взятися до „реальної" політики, яку вони вели під Австрією, а пруські Поляки хотілиби від уряду створення найдогіднійших умов для ведення бизнесу.

Однак, не можна заперечити, що всі Поляки, без огляду на те, зпід якого забору вони не вийшлиби, мають у собі романтичного духа. Вони захоплюються історією свого народа, а що в тій історії пишеться про велику Польщу „од моржа до моржа", то й вони всі мріють про відбудованнє Польщі „од моржа до моржа". Їм захотілобися поставити велику польську імперію, яка не булаби в нічім гірша від давнього польського королівства. І Україна і Біла Русь, і Литва, і може навіть Латвія, Естонія, і що ще, малоби належати до сеї великої держави, або що найменче малиби стояти в зависимости від польської держави. Лишень у такій державі бачуть вони запоруку перед московською небезпекою.

На тлі сих умов і течій серед польської суспільности виступає тепер постать фактичного диктатора Польщі Пілсудського. Його характеризує Емері Дері як романтика, авантурника, малощо не Дон Кіхота, себто блудного лицаря, який вибирається в світ заводити справедливість, але своїми глупими вчинками якраз поширює ще більше замішаннє та ще більше кривди. Дері радить не дивуватися Пілсудському, бо мало є людий, які переживши те, що він пережив, не дісталиби дон-кіхотського помішання. Треба пригадати, що лишень 12 літ тому назад він був бідним еміґрантом в Австрії, який мав лишень одно: мрії про велику Польщу в будучности. Нині сей чоловік уважається в Поляків будівничим Польщі, спасителем її перед нападом Москалів, справдішним чудотворцем. Чи можна дивуватися, що йому дещо в голові перевернулося та що він думає, що йому в будучности вдасться доконати несподівано таких самих великих річий, яких доконати вдалося йому в минувшині? Правда, людям, що живуть поза Польщею, які не мають польської душі, тяжко їх зрозуміти, сих роматичних Дон Кіхотів, але відбитим від дійсного життя Полякам усе, що не має дійсного значіння, все, що є фантастичне, має більше сущного існовання як справді існуючі річи. Побачивши на свої очи тільки перемін, які вони інакше пояснити не можуть, як лишень чудесним способом, вони зовсім природно вірують, що їм удасться ще одно чудо.

Що в тій погоні за чудом Поляки готові пхнути цілу Европу, а то й цілий світ у нову війну, се їх не богато обходить. Вони думають, що мрії досить гарні, щоби за них жертвувати миром.

Автор не робить ніякої ворожби щодо можливости закінчення такої війни, викликаної Польщею. Про се він не хоче просто говорити, як про занадто далеку будучину. Та ся власне будучина може й більше цікава, як війна. Бо були „чуда" в польській історії, але й були також страшні кари за те покладаннє Поляків на чуда. Може повторитися „чудо", але може повторитися й те друге.

ЯК ЖИВЕТЬСЯ УКРАЇНЦЯМ ПІД ПОЛЬСЬКОЮ КОРМИГОЮ

(На основі розмов з реіміґрантом).

Давнійший вже час тому назад приїхав до Злучених Держав гр. Дмитро Левицький, який минувшого року виїхав був назад до старого краю, з думкою поселитися там у рідньому селі Фітькові, в надвірнянському повіті в Галичині. Побув він там кілька місяців і переконавшися, що йому, який навик до американських умов життя, вже буде неможливо нагнути себе до польської неволі, роздобув з трудом гроші на дорогу й скориставши з свого річного віза, назад вернув в Америку. Його враження, й спостереження, хоча вже зроблені давнійше, мають вартість ще й нині, бо умови життя українського села на Підгірю від часу його побуту в сути дуже мало змінилися. Гр. Дмитро Левицький відповідав на ряд запитів члена редакції, і говорив таке:

1. Сліди війни.

Візджаючи зелізницею в рідний край, іміґрант може всюди побачити тих слідів немало. Видно розвалені й спалені сільські хати. Полями тягнуться боєві рови, ще не закидані як слід. Денеде стоять купи колючого дроту.

Зайдете в село, то побачите тих слідів ще більше. Деякі села зовсім були спалені. У других спалено лишень одну або дві вулиці. В моїм ріднім селі спалено всі млини, межи инчими один млин турбіновий. Спалили російські війска, а зелізяя хтось розібрав, не лишивши з нього й сліду.

На одній власній ниві ще й досі видніється глибокий боєвий рів. Частину його родина вже закинула, але й се богато пошкодило землі, бо жовніри, копаючи рів докопалися до не плодючої, хрінистої спідної верстви, добули її на верха та нею поробили насипи здовж ровів, так що нині ся кепська земля на верха, а доперва під нею припорпана врожайна. До того вони добули великі купи каміння, які так і лежать ще на полю, бо вивезти їх серед навалу другої праці не було коли. На полях деяких селян з мого села стоять купи колючого дроту. Худоба й люди мали великі клопоти через сі дроти, які були вкриті якоюсь масою, через яку задрасненнє ним не гоїлося, викликало гниття, та закаження крови. Нині селяни з тяжкою бідою стягнули сі дроти, але з піль їх не вивезли, бо не було де їх діти.

Зайдете в повітове місто, та там теж слідів війни богато. В Надвірній цілі прерії домів спалені. Відбудова майже не почалася. В Станиславові теж попалені й поруйновані богато вулиць. Пасажі повалені й стоять румовищами. Відбудова поступає дуже поволи через брак гроша.

2. Життя тепер а життя перед війною.

Треба з гори сказати, що в краю страшна нужда. Всі люди просто обідніли незвичайно. Люди живуть богато гірше, як перед війною. Се пізнати передовсім по тому, що люди їдять. Кожда селянська родина їсть нині богато гірше, як давнійше. Мясо вони бачать лишень у великі свята, та й то дуже мало. Видно се хочби на Великдень, коли лишень дуже богатий ґазда може винести на посвяченнє білу паску, галунки й добрий кусень ковбаси. В Різдвяні свята люди колядують, як перед війною, але забав уже тих нема, що були перед війною. Був я на хрестинах у знакомих, і там теж все не то, що давнійше. Всього вже скупійше. На весілля як звичайно, люди ставляться, щоби показатися. Але пятики такої, як була давнійше, уже нема, і в неодні́м селі й коршми нема, а селянин випє келішок хиба, як піде на ярмарок.

Слідно теж зміну в одежі. Богато старої одежі. На село пробирається все більше й більше міського одіння, хоч і народньої ноші ще зовсім не закидується.

Люди всі свідомі, що їм гірше живеться, як перед війною. Передвоєнні часи люди згадують з жалем. Кажуть, що тоді їм було так добре, що ледво чи вже колись так ще раз буде. Всі теж свідомі, що якби так війна ще була відложилася на 10—15 літ, то наш народ бувби добув собі добрих прав і кращого життя в австрійській державі, і що й віна тоді для нашого народу булаби випала не так, як вона випала.

3. Селяни заратовуються в біді.

Притиснені тяжкими злиднями й урядовими драчами, люди мусять добре дивитися, як собі помогти в біді. Одні виносять з хати й господарства все, що можна продати. Нині в повітовому місті кождого тижня ярмарок. Я стрічав там знакомих, які живуть старокраєву милю від міста, як вони вивезли на ярмарок продавати вязанки сіна. Хто може, підховує свинку, теля, і в сей спосіб добуває гроші на драчі.

Зарібків добрих нема. В нашому селі ще краще, як де инде, бо дідич, який живе в Відни, віддав все своє майно в посесію, а посесор не може вести самий господарки, бо в час війни спалено весь двір. Через те він відпускає всю майже землю селянам за одну третину збору. В других селах гірше. Де люди не мають зарібків на місци, там вони мусять шукати їх поза селом. Нині ся зарібкова господарка дійшла до того, що в декотрих селах кождий хлопець, як має 15 літ, набирає в хустину хліба, муки, сира, і вибирається на зарібки. З нашої околиці їдуть на вируб лісів у Карпати. Дехто працює при зелізницях. Зарібки то слабі, бо платять дуже мало. По селах платиться за женця 1 золотого, косареви 2 злоті, а за 1 злотого можна дістати півтора кіля цукру, бо фунт муки або пачку ліпшого тютюну з паперцями й сірником. Всі фабричні вироби дорогі, а збіжа дешеве. Зарібків добрих нема й тому, бо нові границі не дають людям їхати на Буковину, бо там чужа влада, треба пашпорта, а клопоти з пашпортами такі великі, що нашому чоловікови се не оплатиться.

4. Селяни а уряд.

Люди знають, що вся біда йде від польської держави та польського уряду. Вони бачать його руйнуючу роботу на кождім кроці. Уряд там нашому народови не помагає жити й боротися, але ще се життя утруднює. Люди кажуть, що гіршого уряду певно й бути не може.

Найтяжче з усего селянин відчуває всякі податки, додатки від податків і другі драчі. Які там уже податки повидумувано в тій нольській державі, то справді всяке понятте переходить. Платиться податки від землі, від хати, від роботи, від дороги, від усякого ремесла, школи, церкви, — словом, від усего, що лишень існує і що лишень робиться. Підчас мого побуту в рідному селі жандарми ходили по хатах і забирали до громадського уряду всі молоти, сокири, пили, пильники, копита, і таке инче нарядде, бо вийшло таке роспорядженнє, що ніхто не має права бути якимнебудь ремісником, поки не заплатить промислового податку, а за ремісника малося вважати всякого, хто має в себе ремісниче нарадля. Брали сокиру, бо казали, що хто має сокиру, той тесля. Брали пильник і казали, що властитель шлюсар. Люди протестували, але жандарми далі брали. Дійшло до того, що ціла Польща протестувала, і тоді вже уряд мусів уступити, і жандарми віддали сокири й пильники.

Податки стягають дуже остро. Податок від землі, примітром, має бути заплачений наперед, у місяцю марті, себто перед самим передновком. Хто не заплатить податку на час, тому за місяць уже рахують один процент кари. По двох місяцях два проценти кари. І так далі.

5. Селяни а просвіта й організація.

Поза податками уряд найбільше дбає за школи. Коли вийшов закон про школи, то й старосто й жандарми й польські аґітатори робили все, що було в їх силі, щоби не допустити до української школи в селі. Очевидно, вони слова „український" не дозваляють; все тепер називається „рускі" або „русіньскі". Я був у рідному селі якраз підчас шкільної конскрипції, і віднеслися до мене, щоби я поміг їм перевести сей шкільний плебісцит. Їм просто не було куди за сим удатися. Українських учителів і учительок тепер по наших селах нема, бо їх всіх понаганяли або попереносили на Мазури або на німецькі й польські кольонії в Східній Галичині. Наш український католицький священик боїться до якоїнебудь національної справи й словом доторкнутися. В церкві він ніколи ні слівцем не згадає України. Від шкільної справи він умиває руки. На своїх проповідях він говорить лишень за справи, які відносяться до приписів. Як люди почули в перше, що до них має прийти нежонатий, — люди кажуть „целібат", — то дехто й зрадів: то добре, що „целібати" настали, бо жонатий все оглядається на владу, а „целібат", то буде дбати за нарід відважно й отверто, бо чого йому журитися. Нетерпеливо вижидали сього „целібата", але як його побачили, й пізнали, що се за такі „целібати", то тепер уже знати їх не хочуть. Він не дбає за ніяку справу, лишень за одно: щоби як найбільше маєтку зґорнути для себе.

Видавав він своїм коштом свою сестру. Гучне весілля справив на плебанії. Автомобілем молоді до церкви на шлюб їхали. Гостий зїхалося вся околиця, але се були самі польські пани, польські урядовці, висші жандарми, староста, — вся Польща. Як там наш чоловік міг у тому видержати, я справді не знаю. Там певно він і свого слова не почув.

Так робить український целібатник.

Мав я нагоду порівнати його поступованнє з поступованнєм польського ксьондза. Був я у сусідньому селі на хрестинах у одного латинника. Хрестини відбувалися в місцевім косьцюлку, який збудували ще до війни місцеві українські ходачкові шляхтичі, огірчені грубим поведеннєм свого українського пароха. Пароха сей косцюлок не має, доїздить до нього пробощ або його сотрудники з повітового міста. Хрестини припали на будний день, і в косцьолі були лишень запрошені на хрестини гості. Та мимо сього польський ксьондз, котрий приїхав на сі хрестини, не полінувався виголосити проповідь. Говорив він не проповідь, а політичну промову. Вся вона відносилася до політичної, національної боротьби у краю. Кожде четверте слово було Польска або польске паньство або польскі наруд. Більша половина проповіди . відносилася до шкільної справи, бо тоді власне йшов шкільний плебісцит. Говорив ксьондз, що Українці хочуть відобрати Полякам їх школи, які є їх, польські. Він закликав своїх вірних, щоби боронилися перед українською напастю та не давали Українцям відобрати польських шкіл. Ціла проповідь се була одна велика брехня, але не можна було не подумати за нашого целібатника, який боїться згадати в церкві імя власного народа, а який мігби зробити богато, якби лишень нашим людям росказав самі факти, навіть не додаючи від себе ніяких закликів.

Від нашого священика ждати оборони рідної школи не було можна. Він людий за двері викинув, як вони йому за школу згадали. Тому люди мусіли самі за сю справу побиватися. Я ходив з ними до старства за паперами. Ми самі ходили кілька разів до українського комітету в повітовім місті по інформації. Відтак ми ходили три рази скаржитися до старства на нашого війта, і ми се самі виходили, що наші люди підписалися за нашою школою. Ми примусили нашого війта потверджувати підписи людий, бо він не хотів. Ми ходили відтак на кілька термінів, бо за нашу роботу жандарі поробили всякі брехливі доноси, що ми ведемо роботу проти держави, за комунізмом, проти церкви, уряду, і таке инче. Від тої шільної конскрипції кождого дня жандарі заглядали на село, і все попитували за те, що говорили й робили я та другі члени шкільного комітету. За те, що ми помогли людям підписати шкільну заяву за своєю рідною мовою, хотіли з мене зробити якогось комуніста та заговірника проти держави.

Читальня в нашому селі ще істнує, і люди хочуть до неї ходити та читати книжки й ґазети. На жаль, інтеліґенції в селі нема, а священик так потерпає за панську ласку, що читальню як чорта оминає. Польський уряд теж не хоче читальні, і коли ми подали аплікацію за дозвіл на загальні збори читальні, старосто дозволило на збори, але відтак жандармерія заборонила сі збори відбути.

В декотрих довколичних селах люди збираються вести кооперативи. Се звичайно крамниці. Декотрі з них добре ведуться. Ведуть їх самі селяни.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

С. Сверлюк, Денбері, Кон. — Хочби Ви мали і другі горожанські папери, то се Вам не далоб права взяти свого шваґра до Злучених Держав. Він мусить старатися дістатися на квоту тої держави, з якої має пашпорт. Ледви чи Ви зможете йому помогти при своїй найкращій волі.

Товариство Неп. Зач. П. Д. Марії, відділ 162. „Провидіння". — Наша редакція дістала від Вас письмо, в якому Ви повідомляєте нас, що се товариство ухвалило на надзвичаних зборах, в неділю, дня 18. липня сього року „рішучою ухвалою протестуємо проти всяких нападів зі сторони редакції Свободи на Преосвященного нашого Владику Константина Богачевського і нашого редактора „Америки" д-ра О. Назарука". Під сею заявою поміщені підписи: Томи Гуніовського, голови; Годяка Василя, писаря та Григорія Тереха, скарбника.

Редакція поміщує отсей протест не тому, щоби редакція признавала відділам Провидіння право мішатися до справ Українського Народного Союза, але поміщуємо їх на те, щоби український нарід знав імена тих, які в тяжку хвилю для українського народа, коли проти добра українського народа виступили злученою силою Рим і Варшава, виступили не в оборону прав українського народа, але в оборону його ворогів. Протестуйте, панове, далі, а ми помістимо всі Ваші імена без виїмку. Ану, хто слідуючий?

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА ОПЕРА У КИЇВІ.

В Київський Держопері призначено на директора Кудрина, на адміністратора П. Боярського. На режисерів київської опери запрошено: Гречнева, Василька, Миляїва, Хлюстіна на балетмейстра та постановщика — Л. Жукова, Леонтієва та Голейзовського. У Київській опері працюватимуть художники Петрицький, Хвостов, Ісак Рабінович та Ердман. Головний хормейстер — Толстяков. Диріґенти — Моргулян, Бердяїв та молодий диріґент Покровський.

Оперове обєднання на майбутній сезон запросило кращі сили оперового ринку: Головіна, арт. Моск. Великого театру, Цесевича, Мікишу, Лубенцова, Воронця, що нині співає за кордоном, Голинського (який працює в Варшавській опері), Винницького (Празька опера).

Над репертуаром для українських опер працює спеціяльна комісія, при відділі мистецтв у Харкові. До складу комісії ввійшли: Христовий, Яловий, акад. Багалій, проф. Білецький, Вериківський, художник Петрицький та композитор Козицький.

Комісія розробляє теми оперових лібрет з матеріялів історичних літературних творів українських клясиків та сучасних письменників, з народніх дум та пісень. Приступили до роботи над операми: „Мазепа", „Кармелюк", „Лісова пісня", „Маруся Богуславка", „Богдан Хмельницький" та инших.

Над перекладами опер працюють кращі літературні сили. На редактора цих перекладів призначено Миколу Вороного (який перекладає нині „Кармен" та „Садко"). До цього часу перекладено на українську мову 19 опер.

Вироблено репертуар для Київської опери. Майбутнього сезону мають піти такі опери: „Тарас Бульба", „Запорожець за Дунаєм" (муз. Толстякова — в новій художній інтерпретації), „Пророк" — Меєрбера, „Мейстерзинґери" — Ваґнера, „Аїда", „Кавалер Роз", „Король бавиться", „Орлячий бунт". Останню оперу має ставити режисер Лапицький. Крім того буде зроблено балетні постановки — „Смерть" (в пост. Голейзовського) та „Спящая красавиця".

Підготовчу роботу до наступного сезону в Київській опері розпічнуть 15. червня. Протягом літа мають зробити ремонт театру.

УВАГА, ГРОМАДЯНИ МІСТА ДЖЕРЗИ СИТІ.

В Свободі ч. 169 з 23-го липня в оголошенню Парохіяльного Пікніку вкралась помилка а се, що Пікнік Парохіяльний відбудеться „в суботу дня 24 липня б. р." Сю помилку отсим простується і повідомляється весь джерзиситський загал, що Парохіяльний Пікнік укр. гр. кат. церкви св. ап. Петра і Павла відбудеться в неділю 25-го липня, а не в суботу 24-го липня.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

„ЦАРСТВО МОЄ НЕ ОТ МІРА СЕГО".

Подали мені недавно люди газету Америку, щоби я прочитав „враження Українця" про 28. евхаристичний конгрес у Шикаго та послухав, як то в газеті відбивається шелест проминаючогося безхребетного. (Я. видете, Америки вже не читаю, від коли в ній став містити свої побожні статті відомий з побожности на всю Україну др. Назарук). Читав я спомини, як др. Назарук сидів у поросі, не перед Богом, а перед величчю Богом Україні зісланим єпископом, схухав я шелесту гадюки, аж дочитався до сих слів Христа: **Царство моє не от міра сего.**

Гарні слова Великого Вчителя. Вони значуть, що церкви не треба надуживати для земських справ. Релігія й церква має служити для релігійної потіхи вірних, а не світським ціллям духовенства, або держави, хоч би навіть за які уступства для церкви.

Великі слова, та лихо, що голоситься сі слова з нібито побожних газет масам поневолених народів, а не голоситься їх ніколи поневолителям і гнобителям. Кілько разів нас запроторювали в польську неволю, тільки разів Поляки приказували нашим священикам голосити народови, що Христове царство не от міра сего, що церква не має причини й основи пятнувати гнету одного народа над другим. Сі слова казали приміром голосити нашому народови тоді, як Польща дала ріжні права католицьким священикам у своїй державі і за сю ціну купила собі від Риму католицьке духовенство на своїх політичних агітаторів. Коли Українці, прийде й священики, хочуть протестувати проти сих коншахтів, то зараз з Риму їм забороняють, бо, мовляв Христос говорив, що **царство моє не от міра сего.** А коли конкордат заключували, коли католицькі церкви в Польщі переміняли на польські агітаційні бюра, то тоді ні **Рим ні Варшава** не памятали на великі слова: **царство моє не от міра сего.**

А нас, католицьких українських імігрантів в Америці, розділили на „угорщан" і „галичан" в якій цілі? Коли й ми й вони одної віри, коли й ми й вони вживаємо тої самої мови, коли в них і в нас мають те саме значінне слова: **царство моє не от міра сего,** то нащо нас розділяли? Для міра сего нас розділяли. Для інтересів Польщі нас розділяли. І проти вживання церкви длях польських інтересів не протестували ні Рим ні Варшава, ні побожні редактори, які тепер, як ходить о польські інтереси, пригадують нам, що **царство Боже не от міра сего.**

Читав я недавно одну польську газету зі старого краю, і там вичитав я, що польський міністер Скржинський, добре відомий з польської імперіялістичної агітації поза Польщею, був яко офіціяльний представник польського уряду на висвяченню католицьких єпископів. Газета описувала всю параду докладнісінько, але ні одним словом не згадала, щоби до польського міністра, представляючого розбишацький уряд у Варшаві, підійшов якийсь польський єпископ або якийсь хочби слуга польського єпископа, приміром, льокай або редактор єпископської газети, і сазав панови міністрови розбишацького уряду: „Пане міністер. Нам жаль, але я мушу вам звернути увагу, що се є церква Христова, а в Христовій церкві шанується слова Христа: **царство моє не от міра сего.** Тому прошу пана забиратися з храму Божого". Того ніхто панови міністрови не сказав.

Зате Українцям, як вони протестують проти польського гнету, то вже і з Риму, і з Варшави, і з Филаделфії пригадують всякі побожні люди, щоби ми мовчали, про гнет польський не згадували, бо ми Християни, а Христос сказав: **царство моє не от міра сего.**

Я скажу тим новомодним Єзуїтам: Чому се так, що слова Христові обовязують Українців, як їх рабують і мордують польські католики, а не обовязують польських католиків, як вони рабують Українців? І чи заступає Христа така церква, що має слова Христа на втихомирення угнетених, а не має тих слів на здержання розбою розбійників?

Микола Безкоровайний,
Сиракюз, Ню Йорк.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

В. Левицький.

ЗАПОВІТ КЛЄМАНСА?

Клемансо вже грав деяку ролю серед опозиції до другого цісарства, під яким — каже іронічно Анатоль Франс — республика видавалася такою гарною". В часі комуни він був „мером" одного з кварталів Парижа. В „Національнім Зборі", який 4. вересня 1874 року одним голосом припадкової республиканської більшости супроти дійсної більшости монархічної проголосив республику. Клемансо голосував за республикою. В тій, третій республиці він жив таким невсипущим, буйним політичним життям, як ніхто з його ровесників. Він бував на возі і під возом; каламутив громадську душу своїми статтями, бичував у своїй газеті всіх і все, що йому не подобалося, їв, бувало, гіркий хліб вигнання; перемагав і падав у виборах; славився найбільшим погромником міністерств, і сам падав з міністерського стільця, під ударами противників; писав романи і бачив свої драми на театральній сцені тай обійшов світ цілий спрагнений бути свідком дійсних драм одиниць і народів; іменем демократичних принципів, словом і пером вів найзавзятійшу боротьбу проти ріжних французьких урядів за як найбільшу свободу одиничну й політичну, і безпримірно твердою рукою ломив і топтав ту-ж свободу, коли тільки вони зверталися проти нього самого, наділеного міністерською владою; пережив найбільший розгром батьківщини 1870—71 рр. і ще більший розгром її переможця — 1918 року; був одним з найчильнійших провідників „прав людини і горожанина", і погорджував, як ніхто инший, людиною і її вдачею; вулиці великих городів хрещено його іменем, обі законодатні палати надали йому найвищу національну відзнаку „добре заслуженого для батьківщини", і в той же час нужденно впала його кандидатура на президента республики; захоплена юрба кликала його „Батьком Перемоги", і через одну ніч став він чи не найбільш непопулярною людиною Франції, тим, що „попсував перемогу". Без слова протесту усунувся в тишину своєї вандейської провінції. Вступаючи в девятий десяток свого життя, він зробив ще одну мандрівку довкола світа, був в Єгипті, полював на тигрів в Індії; згірдною мовчанкою приймав усі наклепи ворогів і доком прилюдної думки, і раптом кинув Франції нову цікаву книжку*).

Ця книжка, видана в серії „Шляхотні життя — великі ділa", присвячена Демостенові. Але це не біографія і не історія. Змісту її передати не сила. Це щось наче книжковий вилив досвіду 80-літнього життя, вилив його горечі і зневіри рівно, як його пламенної любови батьківщини; щось, наче політична фільософія Клеманса, вимережана на тканині долі й недолі останнього великого Атенця. Читати цю книжку — важко. Не тому, наче би висловлені там думки були особливо складні, а просто тому — і це ще одна суперечність в особі Клеманса, — що цей великий французький публіцист ніколи не вмів писати ясною, простою й прозорою французькою мовою; мова цього ворога Німеччини виявляє своїми предовгими і помотаними періодами одну з характеристичних признак німецького стилю! А висновки книжки, формули останньої життевої мудрости Клеманса? Їх теж немає. Що найбільше можна їх собі самому доповісти — з тоњу книжки, зневіреного і розчарованого супроти демократії, і з льогічних премісь, які в ній накопичені.

Ось кілька виривків „Демостена".

Про трудність мирових зусиль: „Ні, цього замало, що нарід виявив найкращу відвагу в часі війни. Громадське життя в мирову пору теж вимагає найвищого геройства; воно полягає на безлічі неславних зусиль у всіх ділянках одиничної й гуртової діяльности, коли навпаки боротьба вдоволяється повною посвятою в блеску вольового розмаху. Всі народи знаходили підйоми вояовничого духа в болючих хвилях великих історичних конфліктів. Воєнні зворушення викликують тоді витриски геройства, з яких сплітається потім літопис публичного життя, зі шкодою для безконечних зусиль, які є темною основою мирового розвитку".

Лайка й клевета — нагорода публичного робітника: „Лекше дати життя, себто посвятити себе цілого одним разом, ніж посвячуватися в сумерках мира, коли нам треба сталити свою вдачу, на силу себе проломлювати і за все те одержувати найчастійше лайку й клевету в нагороду".

Про маловартність народніх настроїв: „Особисті зусилля одиниці, зосереджені в собі самій, дають їй змогу зусиль вищих і тривкіщих від того, до чого здатна безтямна юрба; остання тільки шляхом взаїмних концесій може довести до загальної згоди; а концесії ті однаково ломлять пружини інтеліґенції, як волі: Якби і не була цінна контроля загалу, то таки не загальними зборами доконаються відкриття Коперника, Галілея, Нютона, Пастера... В момент захоплення атенська юрба мала приняти на себе риски небезпечного підйому. Одначе було неможливим вижидати від атенського народу постійности в поглядах і тривкости в рішеннях. Річ инша говорити про свободу, незалежність, навіть батьківщину, а инша здійснити внутрішню дисципліну, часто сувору, якої вимагає безкорисна служба високим справам, які лекше проголошувати ніж здійснювати в життї".

Без ілюзій! „В щастї й нещастї, в тріюмфі і в невдачі, однакова простота, однакова твердість, завсіди. Ніякого самообману щодо инших. Все бути готовим на гірше". Для нього (Демостена), такого близького могили, що йому були виправдування зрад провізорично розкаяними"?...

І нарешті:

„Найважніще питання (розумної й доцільної національної політики), це питання шефа, провідника".

Закриваємо книжку Клеманса і питаємося: Невже зневіра в єдиноспасаємість демократії і передсвідчення, що питання провідника — головне і перше питання, справді мали би бути суттю політичного й життєвого досвіду найбільшого французького політика останнього віку? То булаб ще одна суперечність у повній суперечностей особі й долі Клеманса, старого комунарда, основника й найбільшого політика „третьої Републики"? Але ні! Істинному Якобінцеві Клемансові ані не сниться кидати „безсмертні заповіти 1789 року", принципи великої Революції. Він тільки шукає нових формул для них. Можливо, що у великій книжці, яку він, кажуть, пише від кількох років у затиші свого вандейського хутора, знайдемо виклад цих нових демократично-републиканських формул і — в цьому значінні — дійсний заповіт Клеманса.

*) Nobles vies — grandes oeuyres. Demosthene par Georges Clemenceau. Paris 1926.

БАДЕНІ — ДАШИНЬСКІ.

І.

Давні то були часи.

Премієром австрійського уряду був граф Казимір Бадені, відомий реакціонер, кат українських хлопів, яким платив за цілоденну, 16-годинну роботу на своїх ланах по 20 центів денно, страшний ворог соціялістичного руху, оборонець панського й „божого" ладу.

Одним з гуртка соціялістичних послів у парляменті був Гнат Дашиньскі, відомий трибун люду, що ніс шалений пострах горішним пануючим верствам, співець „червоного когута", пострах польської шляхти, вістник доброї новини.

Гурток соціялістичних послів, зложений з ріжних народів, що замешкували колишню Австрію, уладжував обструкцію. Старий, змаршавілий парлямент не міг дати собі ради з „ворохобниками". Всевладний Бадені за всяку ціну хотів позбутися соціялістів, які перешкаджали йому кувати кайдани для працюючих мас австрійської монархії.

І видумав радикальний спосіб. Одного дня, коли соціялісти зачали сильну обструкцію, Бадені спровадив до парляменту поліцію, яка на руках виносила з салі кождого соціялістичного посла зокрема. Одного з перших винесла Гната Дашиньского, який сильно затиснувши кулаки, звернувся в сторону Бадення зі словами:

— Ми тут ще прийдемо і вас, панове, власними руками винесемо!

І прийшли. Та замісць 10, прийшло їх 80.

Бадені зник з лиця землі.

II.

Нові часи.

Гнат Дашиньскі засів на маршалківському кріслі в варшавському соймі. Обняв булаву у свої старечі руки і проводить нарадам сойму.

І тут, як колись за старих австрійських часів, появилися обструкціоністи. Небагато їх.

Старий парляментарист, Дашиньскі, не може дати собі ради з ними. Вимахує булавою на всі сторони, — а вони кричать: „Хочемо хлопсько-робітничого уряду!"

Врешті Дашиньскі, подененервований, махнув булавою в сторону соймової поліції і вона — повиносила з салі невдоволених.

Tempora mutantur...

ПОЛЬСЬКІ МІРКУВАННЯ І ПЕРЕКОНАННЯ.

В неділю, 2 травня, в „Академіцкім колі кресовім" у Кракові відбувся збірний відчит, посвячений інформаціям з Волині, Ковенщини й Білосточчини. Всі три промовці нічого нового для нас не сказали; їх промови смердять все одним і тим самим. Проф. Коляновський між иншим доказував, що належало вже припинити називати „кресами" воєвідства східні, бо це є помилкою географічною, політичною й історичною. Під назвою „кресів" розуміти треба землі, які лежать поза кордоном граничним, а на котрі влада Річипосполитої колись розтягалась; не рубіжі, до котрих досягає, чи досягав елемент польський, **але тих,** до котрих досягала **держава** польська. — Звичайно — **„од моржа до моржа".**

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Микола Чернявський.

ГОРЕ ПОБІДЖЕНИМ.

(Оповідання).

(Продовження) (8)

— Я... священик Аркадій Завадовський. Я... я... у мене нещастє в семі, то прийшов прохати отпуску... дозволу поїхати туди, — затинаючись, говорив о. Аркадій, почуваючи, що не так слід би говорить і досадуючи за те на себе.

— А отпуск од твого начальства у тебе є? З манастиря?...

— Я несподівано... в ночі вибув з манастиря, бо... скарлатина! Ждать не можна.

— Кажу, — отпуск є?

— Нема... але...

— Ну, так вертайся в манастир, — роблено спокійно мовив архирей. — Що ти, порядків досі не знаєш? — гримнув він разом вслід за тим. — Нема тобі отпуску і не буде!

— Алеж діти уміравуть: голодні, холодні, без копійки гроша!...

— Діти!... Ви на дітей все звертаєте. Всякі мерзоти робите, а дітьми захищаєтесь. Не буде тобі отпуску! Їдь назад в манастир!

Владика одвернувся, рішуче кинув на тарілку недоїденого оселедця й хотів іти в другу кімнату.

— Ваше преосвященство!... Окажіть милость! — прохав о. Аркадій, підступаючи ближче до архирея. — Уже одна дитина... дочка умерла, а троє лежать хворі. Жінка біля їх сама!...

— А, умів ряси з благочинних рвати, а епитимію нести не хочеш?

— Я не рвав ряси з о. благочинного, то неправда! — спалахнув о. Аркадій.

— А, неправда?... Ну, те консисторія краще знає. Не буде тобі отпуску, і геть звідси! — одрубав владика. — Хіба ти не знаєш порядків, хіба ти не знаєш, де прийомна архирейська?... Як мужик ломишся туди, куди не слід.

— Простіть ваше, преосвященство! Тільки нещасте в сімї заставило мене... Я можу спізнитись на поїзд. В девять годин...

— Нещасте нещастем, а все таки ти вернешся в манастир, і я тобі побільшу срок епитимії за „самовольну отлучку", — сказав він спокійно, але твердо. — Иди!

О. Аркадій побачив, що справа його рушилась, і досада й відчай обхопили його.

— Я не піду звідси, поки не буду мати отпуску!...

— Ти, ти смієш мені, своєму архиреєви, се говорити, так розмовляти?... Пішов геть відсіля, щоб твого й духу тут не було! — скрикнув архирей, показуючи на двері, увесь червоний і страшний.

— Я не піду! — уперто стояв на своєму о. Аркадій, мнучи бриля в руках.

— Я тебе з тебе здійму!

О. Аркадій мовчав.

— Я тебе згною в манастирі за твою упертість! Я вижену з тебе її! Я вижену з тебе діявола!

— Ваше преосвященство! — голос о. Аркадія здригнув і з образи сльози підступали йому до горла. — Ваше преосвященство! Не діявол сидить у мені й упорствує, а горе... нещасте примушує мене гнівати ваше преосвященство. І я, во імя того горя, во імя милосердія ізвиніть, во імя дітей — благаю ваше преосвященство, змилуйтесь!... І у вас була мати...

І о. Аркадій несподівано для самого себе впав на коліна, припав головою до доливки й заридав.

— Встань! — сказав владика, одвертаючись до вікна і прудко моргаючи очима. — Ти скільки сидиш в манастирі?

О. Аркадій встав і теж одвернувшись до дверей, витирав обличчє мокрою й брудною хусткою.

— Півтора місяця.

— Скільки тобі ще зосталось?

— Два тижні.

Надія майнула в душі о. Аркадія, але він, знаючи поводження владики, не йняв їй віри.

Владика мовчав.

— А все таки я не можу тобі дати отпуску. Се буде потачка всім другим таким, як ти.

І мов згадавши щось прикре, владика знов насупився.

— І так он в Синоді про мою епархію йде нелестна! І так он говорять: „там владика старий, роспустив духовенство!" Он як! Через вас і нашому братові, архиреям, гризота. Иди в манастир та досиджуй, а тоді вже підеш до-дому.

— А діти, ваше преосвященство? — з відчаянням скрикнув о. Аркадій.

— Що мені діти — спалахнув знов архирей, — сам наплодив, то сам і думай про їх! Ви всі тільки й знаєте: „діти!" А навіщо наплодив їх стільки, а навіщо рясу з благочинного рвав?

— Ваше преосвященство!

— Чув я се: „ваше преосвященство!" Через тижднів подавай прошеніє з відозвою від ігумена, то тоді може й пущу. Иди!

Владика повернувся до умивальника, засукуючи рукави підрясника, щоб мить руки.

— Не піду я, — сказав о. Аркадій, знов одступаючи до дверей.

— Ну, як хочещ: не хочещ іти, то будеш сидіти в манастирі увесь срок, — упевнено сказав він і пішов у свої покої. — Самовар подавай! — гукнув він келейникові.

— Зараз, владико святий!

Як тільки зачинились двері за архиреєм, о. Аркадій, мов підбитий, упав на стілець: „Не піду нікуди!" — думав він. — „Що буде, те й буде! Нехай побє, нехай сам вишпурне звідсіль!..."

Келейник одніс самовар і вернувся назад. Пораючись з посудом, він повернув голову до о. Аркадія і стиха сказав:

— Нічого. Пождіть трохи, — владика змилується. Се з ним буває!

О. Аркадій сидів увесь розбитий, знесилений. За що така наруга, за що така немилість одної людини до другої? І се єпископ, пастир духовний, що повинен з одного слова зрозуміти чоловіка, прибитого горем, чоловіка з розідраною душею! Падав перед ним на колінах, валявся на доливці, плакав!... і все таки милосердіє не прокинулось в його серці.

„Чогож я ще буду тут сидіть? Чого ждати? Піду просто додому, — нехай що хоче, те й робить зо мною!"

— Де владика? — спитав він келейника.

— Отут, у сій кімнаті. Але не ходіть; владика дуже гнівається, — боязливо шепнув він о. Аркадію, помітивши, що той хоче йти туди.

— Все одно.

О. Аркадій рішуче одчинив двері і увійшов в архирейську їдальню. Владика сидів за столом і пив з блюдця чай.

— Ти чого сюди лізеш, непрохании? — грізно гукнув він, підводячись з стільця.

— Я прийшов, ваше преосвященство, ще раз прохати вас: пустіть мене до-дому, бо коли не пустите, то я не ручаюсь за себе! — твердо сказав він.

— Як се так?

— А так, що я або самовольно утечу до-дому, або наложу на себе руки.

— А, он який ти... Так ти лякати мене?... Геть же з моїх очей!!... — скрикнув архирей так, що луна озвалась у вікнах.

Обличє о. Аркадія пересмикнулось.

— Розідрали ви мені серце! — гукнув він не чуючи себе, і рвучи на собі рясу. — Вирвали ви його з грудей, та нікого я тепер не боюсь! — Бог менї суддя! Та знайте, що він і ваш суддя!!

О. Аркадій увесь преобразився, і се був уже не смиренний штрафований піп, а грізний, роздратований лев. Неначе й кучеряве волосся його настобурчилось.

— Бог вам суддя. Прощайте!...

Він повернувся і, не поклонившись і не зачиняючи за собою дверей, вийшов з їдальні архирейської і з сіней і, несучи в руці бриля, прудко пішов через сад на подвіре.

— Чи він пяний, чи він божевільний? — питався здивований і оторопілий владика. — Протасій! Верни його назад!...

Протасій побіг в слід за о. Аркадієм.

— Батюшка! Батюшка!... — гукав він. — Верніться, владика зволить кликати до себе!

— Геть!... — не дивлячись, одмахнувся рукою од його о. Аркадій і вийшов з двору.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА.

ХАТНЯ АПТИКА.

Про лікарства, які на всякий випадок повинні находитися в кожній хаті, пише др. Матіяс Нікол, голова нюйорського Департаменту Публичного Здоровля.

Передівсім — не збирати і не ховати останків всяких ліків після того, як подужав той пацієнт, що їх уживав. Вони нінащо більш не здадуться, так як те, що потрібне й корисне для одного слабого, може зашкодити другому. Навіть коли в двох пацієнтів ті самі признаки слабости, і навіть коли в обох та сама слабість, то буває, що лікувати їх треба зовсім ріжними ліками, дивлючись на окремі й ріжні прикмети їх орґанізмів. Тому всі ті пляшки і коробки з лікарствами, що лишилися після слабого, треба зараз викинути і навіть не пробувати стосувати їх у другім випадку слабости чи до другої людини.

Далі др. Нікол остерігає перед всякими „патентованими медицинами", навіть такими, як всякі порошки та пиґулки на біль голови. Часто вони зроблені з дьогтю й ослаблюють діяльність серця так, що заживати їх без лікарського доручення буває шкідливо для здоровля і навіть небезпечно для життя.

За те є речі, які для охорони від слабости і на всякий випадок повинні находитися в кожній хаті. І так в „хатній аптиці" повинна все бути вата, розуміється чиста, в запечатаних пакетах. Далі — дезінфекціовані перевязки для бандажів і цинковий плястер, доволі широкий. Часто може понадобитись також стерилізована ґаза, яку продають теж в запечатаних мотках.

Для зовнішного ужитку в хаті все повинні бути два ліки. Один з них — „тинктура йодини", без якої не обійтись, коли врізана, скалічена чи подряпана шкіра. Найліпше тоді вмочити в йодину шматочок вати й намазати йодиною скалічене місце. Ніколи не ляти її просто на шкіру. Й ніколи не забувати, що тинктура йодини є ліком для зовнішного ужитку і що для внутрішних орґанів людини вона є отруєю.

Друге лікарство для зовнішного ужитку — боровий квас, який розпускається у воді, по чайній ложочці на пів кварти води. Борового квасу уживається для вимивання ран і запалених очей та для полоскання зубів і рота.

Між ліками для внутрішнього ужитку в кожній хатній аптиці повинні бути: ароматичний екстракт каскари, якого чайна ложечка перед сном вистачає для легкого прочищення жолудка; касторка (ріциновий олій) для повного прочищення; „сода бікарбоніка" — чайна ложечка на склянку горячої води помагає, коли в жолудку наче „тяжко"; солодкі випари нітра, по 15 капель на пів склянки води що дві-три години обнижають горячку. Одначе при горячці чи лихорадці все треба порадитися лікаря, щоби установив її причину.

На кожній пляшчині чи коробці з лікарством повинен бути виразний напис, що в ній є, і все треба памятати, щоб ніякого лікарства не заживати, добре не придивившись, що воно є. Через необачність буває богато нещасливих випадків, які-б легко можна виминути.

СМЕРТЬ В ДЕРЕВЛЯНІМ КУФРІ.

Що ніхто не знає, якою смертю вмре, що дрібний жарт буває часто причиною загибелі, про це говорить наглядно історія, що сталася в останніх днях в однім малім селі Швайцарії, історія, що до живого зворушила не тільки усю людність згаданого села, а й всіх тих що про неї прочитали.

Робітник Гартман і його жінка, заняті день-в-день у фабриці, післали в понеділок, на тиждень перед Зеленими Святами, своїх двох синів, Івана і Якова в недалекий гайок по тики до городу. Коли вечером вернули вони з фабрики до дому, не застали хлопців. Але не дуже розбивалися за ними. Сусіди казали, що хлопці вже були в хаті, але потім знову кудись зникли. Нічого страшного — подумали родичі — пішли до річки на раки або що. Але коли вже зовсім потемніло, а хлопці не приходили, родичі занепокоїлися. Стали шукати за ними. Шукали через цілу ніч, але хлопців не знайшли.

Справою зацікавилося ціле село, а влада стала робити розшуки. Допитувано цілу масу свідків. Але свідки, а ще до того в селі, де всі люде все собі на очах, не всі здавали собі справу, коли бачили в останнє хлопців. Кожному, що хотів якнебудь причинитися до розяснення справи, просто помоталися враження ріжних днів і зізнання були дуже суперечні. Остаточно влада усталила, що хлопці мусіли бавитися над млинівкою і молодший — шістьлітний — певно впав у воду, а старший — дванайцятилітний — хотів його ратувати і оба втопилися.

Здавалося, що так, а не інакше знайшли смерть оба хлопці.

Але щойно Зелений Понеділок приніс вияснення справи. Зовсім випадково. Нещасна мати обох хлопців шукала за якимись старими одягами. Вони лежали в деревлянім куфрі на стриху. Пішла туди. Але стрих засунений з середини. Нічого дивного. Нераз бувало, що засувка заскакувала сама. Відірвали замок. Стрих порожний. Жінка витягає ґачок куфра, відкриває віко і, о жах!... в середині скорчені тіла обох хлопців.

Якже це сталося? Догадуються, що хлопці бавилися і з цікавости подалися на стрих, щоб там поритися між старими ґратами, які все чомусь манять дітей. Почули певно кроки батьків, які вернули до дому і щоб трохи пожартувати, засунули з середини двері від стриху. Хай трохи пошукають. Але тут вони можуть швидко знайти. В очі паде куфер. Знаменита думка. Сховаймося туди, там нас певно не знайдуть. Відкривають віко і шусть до середини. Віко запало, а ґачок від нього несподівано заскочив. По якімсь часі хлопці хочуть вийти, та ба! віко замкнене. Напружуються, висилюються, підносять віко, але сили за слабі — нема ради. Ще трохи крику, а потім тільки зойк і... смерть. А того вечера і через цілий тиждень ніхто не заглянув на стрих.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

УБИЛА СВОГО ЧОЛОВІКА.

В Вульці коло Ярослава Агнешка Ридзік вбила свого чоловіка Йосифа. Історія того вчинку така: Агнешка Ридзік повдовіла в часі війни, бо її чоловік Михайло Ридзік згинув на війні. Яко вдова вийшла заміж за брата свого першого чоловіка Йосифа Ридзіка, але пожиттє їх було дуже кепське. Другий її чоловік і не вмився до першого чоловіка, хоть був його братом. Він часто побивав жінку і збиткувався над нею. Оноді вечером знову її побив, а коли клався спати, то приобіцяв, що як тільки збудиться, то ще її возьме в обертаси. Коли заснув, Агнешка вхопила сокиру і розрубала голову чоловікови. Убийницю зловлено і відставлено до суду. Ціле село бере в оборону Агнешку, оповідаючи, що свого вчинку вона доконала в крайній розпуці, бо чоловік катував її безнастанно.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Еверет Дін Мартин.

ЩО ТАКЕ ПСИХОЛЬОҐІЯ?

(Продовження).

(3)

IV.

Психольоґія є частиною „історії природи". Вона є одною з наук про природу. І це треба підкреслити, бо без такого розуміння нікуди не зайдемо. В психольоґії нема ні духів, ні чудес, ні тайн, так само, як нема їх в хемії, біольоґії або фізиці. Речі, які досліджує психольоґія, є так само природні речі, як каміння, комахи, земля чи звізди. Психольоґ не займається ні „душею", ні „духовим життям", ні взагалі нічим надприродним, чи з цего світа. Він, так же як всякий дослідувач природи, зацікавлений живими орґанізмами, їх поведінкою та вчинками.

Богато психольоґів взагалі не вживає таких слів, як „душа", „дух", „ум", то-що. Є одна психольоґічна школа, про яку далі будемо говорити, що виключає навіть такі слова, як „свідомість", „воля", „уявлення", „увага" і взагалі все те, що істнує тільки в уяві і в мові людей, а не як обєктивний факт. Тай говорячи про „ум" чи про „душу" людини, психольоґи не мають на увазі чогось окремого від тіла, а тільки один з процесів, одну діяльність того тіла. Як духове чи умове життя вони розуміють ті природні відзиви, відгуки, інстинкти та пориви, якими людина реаґує на таку чи иншу ситуацію і якими пристосовується до свого окруження.

Всякий живий орґанізм — значить і людина — творить одну цілість і коли розкласти його, то зміниться не тільки та цілість, а й окремі частини цілого. Тим він відріжняється, наприклад, від математичної суми. Пять все є пять, чи воно є саме для себе чи частиною двацять-пяти. Але око не є справжнім оком, значить живим, видючим оком, коли воно не є в живім тілі. То саме мусимо сказати про складові частини ума. „Бачити" є очивидно частиною того, що називається умовим житям, але-ж „бачення" ми не можемо уявити собі без того, хто бачить, і без тих предметів, які він бачить. Бачення є функцією очей і нервів, воно керує рухами людини чи звірини, зміняе їх поведінку і справдішним баченням воно може бути тільки в живої тварини. Те саме треба сказати про думання, чуття, кохання і таке инше. Всі ті слова означають діяльність живих тварин і нерозривно належать до їх життя. Психольоґ досліджує ті самі природні предмети, що й біольоґ або фізіольоґ, тільки він досліджує їх, так сказати, в руху, в діяльности.

З-окрема наука фізіольоґії є дуже близька до науки психольоґії, так як обі займаються ріжними функціями живого орґанізму. Нераз навіть тяжко відріжнити ті дві науки, де кінчається завдання фізіольоґії й починається завдання психольоґії. Обі досліджують діяльність нервів, руху мускулів, виділення ріжних залоз і таке инше. Відріжняеж обі науки не те, що фізіольоґ досліджує „діяльність тіла", а психольоґ „діяльність ума". Вєяка умова діяльність є одночасно діяльністю тіла.Обі науки мають на увазі ту саму діяльність, але кожна має свою окрему ціль. Фізіольоґ досліджує, як живий орґанізм живе і працює в собі. Психольоґ придивляється, як той орґанізм приспособляється до ріжних ситуацій, як з руху його нервів і мускулів складаються інстинкти та звичаї, які загальні інтереси й потреби людської чи звіринної натури. Можна менш більш порівняти завдання обох наук з завданням машиніста і пілота на пароході. Машиніст дбає про те, щоби машина ішла, і він повинен розуміти, чому і як вона іде. Пільот уважає на погоду, приливи води, струї морські, взагалі на все те, що має якенебудь відношення до мореплавства. Але оба вони орудують тим самим кораблем і не можна сказати, що один займається матеріяльною стороною корабля, а другий „духовою". Така-ж справа поміж фізіольоґом і психольоґом. Машиніст може пояснити наукою механіки, чому корабель пливе, але не його діло як машиніста, чому він пливе до Бостону, а не до Провиденс, і так само фізіольоґ механікою людського тіла може пояснити життя, рух і діяльність того тіла, та проте ще лишається завдання для психольоґії — пояснити людську діяльність з огляду на її цили і на її окруження.

Хоч, як сказано, психольоґія є одною з наук про природу, та вона не є ще така точна, справджена наука, як, наприклад, фізика або хемія. Фізик і хемік досліджують малесенькі частинки матерії, їх рух та їх відношення поміж собою в часі і просторі. Ці факти й відношення можна представити числами, математично. Закони фізики і хемії можна виразити математичними формулами. Такої математичної точности немає в дослідах живих орґанізмів. Психольоґічних фактів впихати в числа не можна. Та це не значить, що в тих фактах є що-небудь неприродне. Усі ті зявища умового чи духового життя, в яких зацікавлена психольоґія, є частиною звіринного життя на нашій землі і мають своє місце в цілім процесі орґанічної еволюції. То, що ми називаємо умом, є нерозлучною частиною всього живого життя і підлягає усім законам природного розвитку. Під таким чи иншим враженням первісна жива клітина стягається або розтягається, реаґує на те враження. Поміж умовою діяльністю людини а рештою природи є деякі ріжниці, та нема нічого основно відмінного. Так як всі ті, хто досліджує природу, так і психольоґи є еволюціоністами.

(Конець буде).

КАРТА ЗМІНИ АДРЕСИ.

Хто зміняе свою адрес у,нехай долучить почтову марку за 10 центів і вишле сю картку на адресу:

До Адміністрації „Свободи":

Залучаючи почтову марку на 10 центів прошу змінити мою адресу.

Моя стара адреса була:

Число відділу..........
Імя ....
Улиця ....
Почта ....

Нова адреса є:

Число відділу..........
Імя ....
Улиця ....
Почта ....

„SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.